

Ополонська І. С., курсант навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Важливість однакового застосування юридичних термінів, чіткість визначення змісту позначуваних ними правових понять має надзвичайно важливе прикладне значення для забезпечення однозначності розуміння правових явищ, визначення зобов'язаних суб'єктів і осіб, які мають нести відповідальність у чітко визначених законом випадках.

На сьогодні в Україні існує тенденція до несистемного внесення термінологічних змін до нормативно-правових актів, тобто закони розглядаються окремо, а не як складник єдиної системи законодавства України, яка, логічно, має оперувати однаковою термінологією.

Так, можна зустріти розбіжності у використанні однакової термінології в Кримінальному кодексі України та відсилання для з'ясування змісту відповідного терміна, наприклад, до законів України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», у яких, у свою чергу, немає чіткого відповідника поняття, яке потребує тлумачення, а переліки суб'єктів, які розкривають його зміст, досить часто повторюються з тими, які входять до змісту інших понять. Неоднаковість підходів, ужитих у різних актах законодавства України в характеристиці одних і тих же правових явищ, не забезпечує вироблення однакових підходів у правовому регулюванні, призводить до колізій і суперечностей, а отже, й до ускладнення виконання основного завдання нормативних актів – урегулювати суспільні відносини.

Тому видається доцільно в тексті нормативно-правових актів подавати тлумачення тих термінів, з'ясування змісту яких викликає певні труднощі, а у науковців та практиків немає однаковості щодо їх трактування.

Оскільки нормативно-правові акти викладені на літературній мові народу, у різних сферах суспільних відносин і знань, то з'ясування їх змісту потребує іноді великих зусиль від суб'єктів правозастосування, знання правової, літературної і спеціальної термінології. Законодавець, формулюючи нормативно-правові акти, виходить не з того, які існують місцеві діалекти і значення тих чи інших слів, а з того, як вони використовуються в спеціальних галузях знань, як вони склалися в правозастосовчій практиці і в міжнародно-правових документах.

Під тлумаченням слід розуміти діяльність щодо з'ясування і роз'яснення змісту термінів, а також результати цієї діяльності з метою правильного їх застосування та реалізації.

Зміст юридичного тлумачення – це сукупність спеціальних прийомів (засобів), спрямованих на досягнення зазначеної мети. Тлумачення не може здійснюватись всупереч закону або поза ним.

Також тлумачення терміну полягає в з'ясуванні та всебічному розкритті його змісту з метою точного застосування. Цей процес не може бути довільним, таким, що виходить за межі волі законодавця, вираженої в тексті закону.

Необхідність тлумачення норм права обумовлена тим, що норми права взаємопов'язані. Це означає, що норми права діють не ізольовано одна від одної, а в певній системі. Вони регулюють певну систему однорідних суспільних відносин, якщо брати певні правові інститути. Тлумачення норм права обумовлено двома факторами. По-перше, необхідністю і потребами правозастосувальної діяльності державних і інших суб'єктів суспільних відносин. По-друге, потребами навчального процесу в юридичних вузах і юридичною наукою, як аналізує і узагальнює правові поняття.

Наприклад, в одному із законопроектів («Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації положень Кримінального процесуального кодексу України» № 4712) запропоновано дати визначення таким термінам:

Громадський порядок – стан суспільних відносин, який забезпечує спокійні умови суспільно корисної діяльності, відпочинку та побуту людей.

Завідомо – ознака, яка вказує на те, що особі, яка вчинює кримінальне правопорушення, відомі юридично значимі обставини, передбачені цим Кодексом.

Недбалість – невиконання або неналежне виконання обов'язків через несумлінне ставлення до них.

Обман – повідомлення завідомо неправдивих відомостей або приховування певних відомостей, повідомлення яких мало б суттєве значення для поведінки іншої особи.

Фактично термінологія різних актів законодавства України дещо відрізняється, урегульовуючи суспільні відносини в одній і тій же сфері. Такі розбіжності не дозволяють віднайти чітке, однозначне розуміння, тлумачення відповідних понять та виробити усталену практику щодо застосування законодавчих положень, в яких вживаються ці терміни.

Результату тлумачення надано різні характеристики. Одні автори вбачають під ними ясність і визначеність, інші – правильність та істинність.

Наразі ж в українському законодавстві чітких критеріїв відмежування не було зроблено, а тому дійсно можна спостерігати тенденцію до змішування цих понять.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на з'ясування інших можливих способів термінологічної уніфікації, тобто і спрощення законодавства України для розуміння та застосування.

Отже, тлумачення термінів кримінального законодавства є позитивним явищем для покращення правозастосовної діяльності. Українська мова здатна відобразити такі тонкі відтінки значень, які неможливо передати іншими мовами. Це сприяє добору влучних, найбільш доречних питомих українських слів як термінів на позначення кримінально-правових понять.